

نشست عمومی ایفلا (شصت و سومین: ۳۱ اوت تا ۵ سپتامبر ۱۹۹۷: کپنهاگ)

علی مزینانی^۱

دانمارک کوچک‌ترین کشور اسکاندیناوی است که در شمال غربی اروپا بر شبه جزیره ژولند قرار گرفته است و با آلمان، سوئد، و نروژ مرز مشترک دارد. این کشور از غرب به دریای شمال و از شرق به دریای بالتیک متصل است. مساحت این کشور ۴۳۱۰۰ کیلومتر مربع است و علاوه بر شبه جزیره ژولند دارای ۴۰۶ جزیره دیگر است. جزایر "فون" و "زیلند" از بزرگترین جزایر این کشور محسوب می‌شوند و در مجموع در ۷۹ مورد از این جزایر مردم ساکن هستند. دانمارک ۵/۳ میلیون نفر جمعیت دارد که بیش از ۸۵ درصد آنها در شهرها زندگی می‌کنند. تمامی مردم این کشور باسواد هستند، کمتر از ۵ درصد جمعیت این کشور را مهاجرانی از کشورهای مختلف به ویژه کشورهای اروپایی و آسیایی تشکیل می‌دهند. حدود ۱۲ الی ۱۵ هزار نفر ایرانی نیز در این کشور ساکن هستند. دین اصلی این کشور مسیحیت است و ۸۸ درصد مردم پیرو مذهب پروتستان هستند. زبان این کشور دانمارکی است که تنها زبان رسمی محسوب می‌شود. این زبان برای ۱۳ میلیون نفر از دیگر کشورهای اسکاندیناوی قابل درک است. تمامی دانمارکی‌های زیر ۴۵ سال یک زبان اروپایی را به مدت چهار سال یا بیشتر آموخته‌اند و اولین زبان خارجی مورد تدریس در این کشور زبان انگلیسی است. با توجه به زبان و دین مشترک متوجه می‌شویم که این کشور از نظر فرهنگی و ملی دارای همگونی و یکسانی است.

۱. عضو هیأت علمی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و دانشجوی دکترای کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی

دانمارک از اواخر قرن دهم میلادی به عنوان یک کشور مستقل در سطح اروپا مطرح بوده است و بدین ترتیب یکی از قدیمی ترین دولت‌های اروپا محسوب می‌شود. این کشور از سال ۱۹۷۳ یکی از اعضای اتحادیه اروپایی است و لی ارتباط بسیار نزدیکی با کشورهای اسکاندیناوی دارد. این کشور با نروژ، سوئد، و ایسلند یک بازار مشترک کار تشکیل داده و تمامی شهروندان این کشورها می‌توانند بدون گذرنامه بین این کشورها رفت و آمد کنند.

دانمارک از نظر کشاورزی، دامداری، و صنعت بسیار پیشرفته است و محصولات کشاورزی و دامی این کشور به تمامی نقاط جهان صادر می‌شود. حدود ۵ درصد مردم این کشور یعنی حدود ۲۷۰۰۰۰ نفر در بخش کشاورزی مشغول هستند. این تعداد کشاورز با کار بر روی ۶۸۷۷۱ مزرعه در سراسر دانمارک برای حدود ۵۰ میلیون نفر مواد غذایی و کشاورزی تولید می‌کنند که ۹۰ درصد آنها به کشورهای اروپایی و دیگر نقاط جهان صادر می‌شود. لازم به ذکر است که این کشور از نظر وسعت به اندازه استان مازنداران است و دارای شرایط آب و هوایی نسبتاً مشابه با آن است. ۲۷ درصد مردم این کشور در بخش صنعت و ۶۸ درصد نیز در بخش‌های خدماتی مشغول به فعالیت هستند که ۳۱ درصد از آنها در بخش خدمات عمومی دولتی و ۳۷ درصد در بخش خدماتی خصوصی مشغول به کار هستند. از مهم ترین فعالیت‌های صنعتی این کشور می‌توان از کشتیرانی بسیار پیشرفته آن نام برد که در سطح جهان از اعتبار و شهرت خاصی برخوردار است. این کشور از نظر تأمین و رفاه اجتماعی و درآمد سرانه در ردیف‌های اول جهان قرار دارد و با اعمال یک نظام مالیاتی مطلوب باعث شده است تا فاصله بین فقر و غنا در این کشور به حداقل برسد و در واقع می‌توان گفت که فقر در این کشور وجود ندارد و مردم از استانداردهای کیفی بالایی برخوردار هستند. وجود ثروت و عدالت اجتماعی و همگونی فرهنگی و مذهبی باعث شده است تا مردم این کشور به صورت بدنه‌ای واحد و با عزم ملی بتوانند در سطح اروپا و دیگر کشورهای جهان مطرح شوند.

در دانمارک تحصیلات ابتدایی و راهنمایی، که مدت آن ۹ سال است، اجباری است و از سن هفت سالگی شروع می‌شود. طول مدت تحصیل در دبیرستان سه سال است که پس از فارغ التحصیلی از این مقطع و به شرط داشتن نمرات مطلوب در آزمون‌ها می‌توان به دانشگاه‌ها و یا مراکز آموزش حرفه‌ای وارد شد. بر طبق آمار ۱۹۹۶ در حال حاضر بیش از ۱۰۱۷,۹۰۸ نفر در مقاطع مختلف تحصیلی در مدارس، دبیرستان‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش حرفه‌ای مشغول به تحصیل هستند. علاوه بر کپنهاگ این کشور دارای ۱۴ استان و ۲۷۳ شهرستان است. ۱۲ شهرستان دارای جمعیت کمتر از ۵۰۰۰ نفر و ۱۶۵ شهرستان دارای جمعیت بیش از ۱۵۰۰۰ نفر

هستند. کینهاگ و حومه آن مجموعاً دارای ۱,۳۴۶,۲۸۶ نفر جمعیت است. پس از آن شهرهای آروس و ادنس با ۱۸۰,۰۰۰ و ۱۴۰,۰۰۰ نفر جمعیت قرار دارند. در دانمارک ۹ حزب فعالیت دارند که حزب سوسیال دمکرات با کسب ۶۲ درصد آراء اکثریت را کسب کرده است.

نظام کتابخانه‌ها و کتابداری دانمارک

در دانمارک هر نوع کتابخانه‌ای موظف به ارائه خدمات به عموم مردم است. اما به‌طور کلی سه نوع کتابخانه در دانمارک وجود دارد که عبارتند از: کتابخانه‌های عمومی، پژوهشی، و مدارس. علاوه بر این سه نوع کتابخانه تعدادی کتابخانه‌های خصوصی نیز در دانمارک وجود دارد که هر یک از آنها از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. تعدادی از این کتابخانه‌های خصوصی قوانین و مقررات دولت را رعایت کرده و بعضاً از کمک‌های مالی دولت برخوردار هستند. در دانمارک تنها کتابخانه‌های عمومی و مدارس هستند که دارای قوانین و مقررات تدوین شده و یکسان هستند ولی در حال حاضر قوانین و مقررات یکسان و منحصر به فردی برای کتابخانه‌های پژوهشی وجود ندارد.

کتابخانه‌های عمومی

بر طبق قانون کتابخانه‌های عمومی که از اول ژانویه ۱۹۹۴ به اجرا گذاشته شده است، کتابخانه‌های عمومی سنگ بنای سیاست‌ها و خط‌مشی‌های فرهنگی در دانمارک محسوب می‌شوند. کتابخانه‌های عمومی از اهمیت فراوانی برای رشد و ارتقاء فرهنگ عمومی برخوردار هستند و تمامی مردم دانمارک به طور یکسان حق دسترسی و استفاده از این کتابخانه‌ها را دارند و یکی از ارکان توسعه دموکراسی فردی در دانمارک محسوب می‌شوند. قانون مذکور موارد زیر را برای کتابخانه‌های عمومی تعیین و روشن می‌سازد:

- تعیین اهداف و نحوه انتخاب منابع برای کتابخانه‌های عمومی؛

- تعیین سازمان و تشکیلات کتابخانه‌های عمومی؛

- تعیین وظایف کتابخانه‌های عمومی بزرگ و کتابخانه‌های استان‌ها و شهرستان‌ها؛

- تعیین میزان تعهدهای مالی و بورسیه‌ها؛

- نحوه دریافت مبالغ احتمالی از استفاده‌کنندگان.

کتابخانه‌های عمومی هر شهر توسط انجمن شهر که توسط مردم انتخاب می‌شوند اداره می‌گردد و مدیر آن توسط رئیس انجمن شهر و شهردار منصوب می‌شود. بر طبق آخرین آمارهای

سال ۱۹۹۶ در حال حاضر بیش از ۲۵۰ کتابخانه عمومی با ۸۴۳ شعبه در سطح دانمارک وجود دارند. علاوه بر این، ۵۷ کتابخانه سیار در بخش کتابخانه‌های عمومی دانمارک فعال هستند. در کتابخانه‌های عمومی دانمارک مجموعاً ۵۱۰۰ نفر شاغل هستند که ۴۴ درصد آنها کتابداران با تحصیلات کتابداری هستند و ۴۶ درصد را کارمندان دفتری و غیره تشکیل می‌دهند. بر طبق قانون هر کتابخانه عمومی که در شهری با بیش از ۵۰۰۰ نفر فعالیت می‌کند باید دارای یک کتابدار تمام وقت با تحصیلات کتابداری باشد. بدین ترتیب در حال حاضر تنها ۲ درصد از جمعیت دانمارک از خدمات کتابداری که توسط یک کتابدار تحصیل کرده ارائه می‌شود محروم هستند. در حال حاضر هزینه صرف شده توسط دولت برای ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌های عمومی برای هر نفر در سال به طور متوسط ۴۰۰ کرون یعنی معادل ۲۸۰،۰۰۰ ریال در سال است (هر کرون دانمارک معادل ۷۰۰ ریال است). در ۱۹۹۶ دولت دانمارک مجموعاً ۱۴ میلیون کرون برای کتابخانه‌های عمومی بودجه در نظر گرفته و آنها را هزینه کرده است. بر طبق آمار سال ۱۹۹۶ برای هر نفر دانمارکی ۱۶ جلد کتاب در کتابخانه‌های عمومی موجود بوده است که ۵ کتاب برای افراد بالغ و ۱۱ کتاب برای کودکان در نظر گرفته شده است. منابع دیگر از قبیل کتاب‌های گویا، صفحات و نوارهای موسیقی، نوارهای ویدئویی، دیسک‌نوری، برنامه‌های نرم‌افزاری و دیگر مواد نیز در دسترس عموم است. پیش‌بینی می‌شود که ظرف چند سال آینده دانمارکی‌ها بتوانند از کتابخانه‌های عمومی دیسک‌نوری امانت بگیرند. تمامی منابع موجود در کتابخانه‌های عمومی بر طبق یک روش فهرست‌نویسی و رده‌بندی شده‌اند، یعنی براساس رده‌بندی و فهرست‌نویسی کتابشناسی ملی دانمارک که به طور خاص برای کتابخانه‌های عمومی دانمارک طراحی شده است. نحوه امانت منابع به افراد و امانت بین کتابخانه‌های عمومی در سراسر دانمارک یکسان بوده و فرد به راحتی می‌تواند از منابع دیگر کتابخانه‌ها نیز استفاده کند. کتابخانه‌های عمومی دانمارک بسیار فعال هستند و طیف وسیعی از خدمات را ارائه می‌کنند. بر طبق آمار سال ۱۹۹۶ اهم عملکرد کتابخانه‌های عمومی دانمارک به شرح زیر بوده است:

- ۸۴/۹ میلیون واحد از منابع کتابخانه امانت داده شده‌اند که میانگین آن به ازای هر نفر ۱۶

واحد است؛

- در طی یکسال کتابخانه‌های عمومی به ۱۰۰۰۰ مورد افراد در خانه‌ها مراجعه داشته و

منابع مورد لزوم را در اختیار آنها قرار داده‌اند؛

- مجموعاً به ۷۰۰۰ نفر از اعضای نابینای خود خدمات منابع گویا را ارائه کرده‌اند؛

- به ۶۰ بیمارستان، ۵۰ زندان، ۶۲۰۰ مرکز نگهداری کودکان که تحت مراقبت‌های خاص هستند و ۱۱۰۰ نهاد بهداشتی و مراقبتی خدمات کتابخانه‌ای ارائه شده است. علاوه بر خدمات مذکور خدمات ویژه اقلیت‌های مستقر در دانمارک نیز ارائه می‌شود که عمده‌ترین آن ارائه خدمات به آلمانی‌زبان‌های این کشور است. یکی دیگر از خدمات کتابخانه‌های عمومی در دانمارک، خدمات کتابداری و کتابخانه‌ای در کشتی‌ها و دیگر نهادهای کشتیرانی است. در این راستا در بیش از ۷۰۰ کشتی تجاری، نظامی و تفریحی کتابخانه‌های ویژه تأسیس شده است که به دریانوردان و کارکنان کشتی‌ها و صنعت کشتیرانی خدمات کتابخانه‌ای ارائه می‌کنند.

کتابخانه‌های پژوهشی

کتابخانه‌های پژوهشی اصطلاحی است که برای کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی در دانمارک بکار برده می‌شود. در این تعریف کتابخانه ملی نیز قرار می‌گیرد که در بخش‌های بعدی به آن پرداخته خواهد شد. کتابخانه‌های پژوهشی عمدتاً به افراد شاغل به تحصیل در مقاطع بالا خدمات ارائه می‌کنند ولی تمامی افراد جامعه نیز می‌توانند از آنها استفاده کنند و بدین ترتیب به نوعی خدمات کتابخانه‌های عمومی را نیز ارائه می‌کنند. بر طبق آمار سال ۱۹۹۶، مجموعاً ۸۸۱ کتابخانه پژوهشی در دانمارک وجود دارد که ۱۸۱ مورد آن مربوط به کتابخانه‌های انستیتوها، دانشگاه‌ها، و مراکز آموزشی عالی هستند. ۷۰۰ کتابخانه دیگر نیز متعلق به سازمان‌ها و دیگر نهادهای پژوهشی هستند. از مجموع این ۱۸۱ کتابخانه ۴۹ واحد، کتابخانه بزرگ محسوب می‌شود که مهم‌ترین آنها عبارتند از: کتابخانه ملی، ۵ کتابخانه دانشگاهی بزرگ، ۱۴ کتابخانه بزرگ مراکز آموزش عالی، ۱۴ کتابخانه متعلق به انستیتوها و ۱۵ کتابخانه اختصاصی در زمینه‌های مختلف. کتابخانه‌های پژوهشی زیر نظر چند وزارتخانه هستند که عمده‌ترین آنها زیر نظر وزارت فرهنگ و آموزش و پرورش هستند. در حال حاضر در این ۴۹ کتابخانه بزرگ پژوهشی بیش از ۱۳۴۰ نفر شاغل هستند که ۱۶ درصد آنها کتابداران پژوهشی، ۳۲ درصد کتابداران عمومی، ۳۷ درصد کارکنان دفتری و ۱۵ درصد کارکنان خدمات صحافی و چاپ را شامل می‌شوند. در سال ۱۹۹۶ برای این ۴۹ کتابخانه مجموعاً ۶۱۱ میلیون کرون هزینه شده است. از این ۴۹ کتابخانه پژوهشی ۱۲ مورد آنها از اهمیت خاصی برخوردارند که عبارتند از: کتابخانه سلطنتی دانمارک (کتابخانه ملی دانمارک) با ۴۰۶۲۰۰۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۵۳۰۰۰۰۰ مورد امانت در سال

- کتابخانه دولتی و دانشگاهی دانمارک با ۲,۲۰۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۶۶۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه ملی علوم و پزشکی دانمارک با ۱,۴۳۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۴۴۰,۰۰۰ مورد امانت در سال.
 - کتابخانه دانشگاهی اودنسی با ۹۹۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۳۱۰,۰۰۰ مورد امانت در سال.
 - کتابخانه ملی تعلیم و تربیت با ۹۶۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۳۶۰,۰۰۰ مورد امانت در سال.
 - کتابخانه و مرکز اطلاعات فنی دانمارک با ۷۸۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۲۷۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه دانشگاه آلبورگ با ۵۷۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۲۴۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه دانشگاه روسکیلد با ۴۹۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۲۹۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه کشاورزی و دامپروری دانمارک با ۴۹۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۱۸۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه ریزو با ۳۶۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری
 - کتابخانه مدرسه عالی بارزگانی کپنهاگ با ۲۷۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری و ۴۷۰,۰۰۰ مورد امانت در سال
 - کتابخانه و آرشیو جنبش کارگری دانمارک با ۲۴۰,۰۰۰ جلد کتاب و نشریات ادواری
- در مجموع این ۱۲ کتابخانه بزرگ پژوهشی ۱۳/۴ میلیون جلد کتاب و نشریات ادواری را داراست و طی یکسال بیش از ۳,۹۸۰,۰۰۰ مورد امانت کتاب و دیگر منابع را داشته‌اند.

کتابخانه ملی دانمارک

کتابخانه سلطنتی دانمارک که جزو کتابخانه‌های پژوهشی محسوب می‌شود، در واقع کتابخانه ملی دانمارک نیز به شمار می‌رود و آمار منابع و فعالیت‌های آن قبلاً ارائه گردید. بر طبق قانون واسپاری همه ناشران دانمارک موظف هستند تا ۵ نسخه از منابع انتشاراتی خود را به این

کتابخانه ارسال دادند. این کتابخانه با همکاری مرکز خدمات کتابداری دانمارک^۱ و وظیفه تهیه کتابشناسی ملی را به عهده دارد. در بخش‌های بعدی مرکز خدمات کتابداری یا مرکز خدمات کتابداری دانمارک معرفی خواهد شد. در حال حاضر مجموعه اصلی این کتابخانه در ساختمان قدیمی قرار دارد ولی از چند سال قبل ساختمان جدیدی برای کتابخانه ملی در حال ساخت است که در ۱۹۹۸ تحویل کتابخانه ملی خواهد شد.

کتابخانه مدارس

مدارس دانمارک از نظر تشکیلاتی توسط شورای شهرها اداره می‌شوند. بالتبع کتابخانه‌های مدارس نیز از نظر کلی زیر نظر این شورا هستند ولی مسئولیت مستقیم اداره کتابخانه به عهده هیأت اجرایی مدارس است که اعضای آن عبارتند از: رئیس مدرسه، ۵ الی ۷ نفر از والدین، دو نفر معلم، دو نفر دانش‌آموز. این هیأت اجرایی مسئولیت تهیه منابع و استخدام و انتصاب کتابداران را به عهده دارد. کتابدار مدرسه در واقع مسئولیت کارهای روزمره کتابخانه را داراست. در کتابخانه‌های مدارس ابتدایی و راهنمایی کتابدار علاوه بر دارا بودن شرایط تدریس باید یک دوره ویژه کتابداری مدارس را نیز طی کرده باشد و یا تحصیلات کتابداری با گرایش مدارس را دارا باشد. در مدارس بزرگتر و مقاطع بالاتر کتابدار علاوه بر واجد شرایط بودن از نظر کتابداری باید معلم در حال تدریس نیز باشد. مجموعه منابع کتابخانه دارای طیف بسیار متنوعی است که علاوه بر موارد چاپی، مواد دیداری و شنیداری و دیگر موارد را شامل می‌شود. در حال حاضر بیش از ۱۷۰۰ کتابخانه مدارس در سطح دانمارک وجود دارد که طی سال ۱۹۹۶ بیش از ۲۷ میلیون واحد از منابع کتابخانه را به دانش‌آموزان امانت داده‌اند.

مرکز خدمات کتابداری دانمارک

این مرکز که در واقع نوعی شرکت سهامی خاص است با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و با همکاری مقامات دولتی و وظایف خاصی را در نظام کتابداری و کتابخانه‌های دانمارک به عهده داد که اهم آنها عبارتند از: تهیه و ثبت اطلاعات کتابشناسی منابع مختلف اعم از کتاب، نشریات، دیسک‌نوری و ...؛ انتشار کتابشناسی ملی با همکاری کتابخانه سلطنتی (کتابخانه ملی)، انتشار دیگر منابع کتابداری و کتابخانه‌ها، تولید و تهیه و فروش منابع کتابخانه‌ها. این مرکز هم چنین

مسئولیت توسعه و نگهداری یا فهرست مشترک پیوسته دانمارک^۱ را نیز به عهده دارد.

مرکز خدمات صحافی کتابخانه‌های دانمارک

این مرکز مستقل در ۱۹۴۹ تأسیس شده است و وظیفه آن ارائه خدمات صحافی به کتابخانه‌های عمومی، مدارس، و دیگر کتابخانه‌هاست. این مرکز همچنین خدمات صحافی را برای بخش خصوصی انجام می‌دهد. در حال حاضر این مرکز با خرید کتاب‌ها از ناشران و صحافی و آماده‌سازی فیزیکی در اختیار کتابخانه‌ها قرار می‌دهد.

اداره نظارت و مشاوره امور کتابخانه

این نهاد مسئولیت هماهنگی و نظارت و امور مشاوره‌ای کتابخانه‌ها در سطح دولت را به عهده دارد و یکی از نهادهای وابسته به وزارت فرهنگ محسوب می‌شود. این نهاد نقش مشاورتی در امور کتابخانه‌ها را به عهده دارد و علاوه بر وزارت فرهنگ به دیگر وزارتخانه‌های علاقه‌مند خدمات مشاوره‌ای ارائه می‌کند.

مدرسه عالی سلطنتی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانمارک

این مدرسه عالی تنها مرکز آموزش عالی در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانمارک محسوب می‌شود و در شهر کپنهاگ و آلبورگ مشغول فعالیت است. اولین فارغ‌التحصیل رشته کتابداری در ۱۹۱۰ از آمریکا به دانمارک مراجعت کرده است. نخستین مدرسه کتابداری در ۱۹۱۸ در این کشور تأسیس شد و مدرسه عالی کنونی در ۱۹۵۶ تأسیس و توسعه یافت. بخش مستقر در آلبورگ در ۱۹۷۳ بوجود آمده است. در این مدرسه عالی دوره کارشناسی کتابداری چهار ساله وجود دارد که فارغ‌التحصیلان آن موفق به دریافت درجه دی‌بی^۲ در کتابداری می‌شوند. این مدرسه عالی سالانه ۲۶۰ دانشجو می‌پذیرد که ۱۸۰ نفر آنها در کپنهاگ و ۸۰ نفر در آلبورگ مشغول به تحصیل می‌شوند. فارغ‌التحصیلان این مقطع مجاز به کار در کتابخانه‌های دولتی و عمومی هستند و نمی‌توانند در کتابخانه‌های مدارس کار کنند. علاوه بر این، دو دوره فوق لیسانس دو ساله با گرایش‌های علوم اطلاع‌رسانی و مطالعات فرهنگی نیز در این مدرسه عالی ارائه می‌شود. گرایش مطالعات فرهنگی با همکاری دانشگاه اودنس برگزار می‌شود. این

مدرسه عالی موظف است تا آموزش‌های ضمن خدمات را برای کتابداران و دیگر کارکنان کتابخانه ارائه دهد. در این راستا سالانه حدود ۴۰۰۰ نفر این دوره‌ها را طی می‌کنند. یکی دیگر از وظایف این مدرسه عالی انجام پژوهش‌های مرتبط با کتابداری است که سالانه بیش از ۲۵ درصد از بودجه آن صرف این عمل می‌شود.

انجمن‌ها و دیگر نهادهای کتابداری دانمارک

در دانمارک دو نوع نهاد و سازمان در زمینه کتابداری و کتابخانه‌ها فعال هستند. اولین آنها اتحادیه‌های صنفی و حرفه‌ای هستند که در مورد شرایط کار و حقوق کتابداران فعال هستند. دومین آنها انجمن‌های کتابداری و کتابخانه‌ها هستند که در مورد فعالیت‌های حرفه‌ای و تخصصی این رشته اظهار نظر و فعالیت می‌کنند. مهم‌ترین انجمن‌های کتابداری و کتابخانه‌ای دانمارک عبارتند از:

- انجمن کتابداری دانمارک که در سال ۱۹۱۹ شروع به کار کرده است؛
- انجمن کتابخانه‌های پژوهشی دانمارک که در سال ۱۹۷۸ شروع به کار کرده است؛
- انجمن کتابخانه‌های مدارس دانمارک
- انجمن کتابداران مدارس دانمارک

نشست ایفلا در کپنهاگ

دانمارک یکی از ۱۵ عضو مؤسس و شرکت کننده در اولین نشست در سال ۱۹۲۷ در ادینبورگ است. بدین ترتیب این کشور بیش از ۷۰ سال است که عضو ایفلاست و در طی این مدت کتابداران دانمارکی در سطوح مختلف ایفلا فعالیت داشته‌اند و طی دوره ۱۹۷۴ تا ۱۹۷۹ ریش ایفلا نیز آقای پرین کیگگارد^۱ بوده است که مدیر مدرسه عالی کتابداری دانمارک نیز بوده است. در حال حاضر آقای بورژ سورنسن^۲ نیز عضو کمیته اجرایی ایفلاست و ۲۲ نفر از کتابداران دانمارکی نیز در کمیته‌های موقت و میزگردهای تخصصی ایفلا عضو هستند. لازم به ذکر است که در حال حاضر ایفلا دارای ۱۵۰۲ عضو (اعم از انجمن‌ها، کتابخانه‌ها، افراد) از بیش از ۱۴۲ کشور جهان است. موضوع اصلی شصت و سومین نشست ایفلا کتابخانه‌ها و اطلاعات برای توسعه انسانی بود.

1. Preben Kikegaard

2. Borge Sorensen

برای این موضوع اصلی ۶ موضوع قرعی زیر نیز در نظر گرفته شده بود:

- کتابخانه‌ها و اطلاعات برای تعلیم و تربیت؛
- کتابخانه‌ها به عنوان پلی برای خلاءهای اطلاعاتی؛
- کتابخانه‌ها و حق دانستن و توسعه دموکراسی؛
- کتابخانه‌ها و اولویت‌های فرهنگی؛
- نقش کتابخانه‌ها در ارتقاء بهبود دسترسی به منابع و نوآرهای هنری؛
- کتابخانه‌ها به عنوان حافظه جهانی.

برنامه‌های اصلی نشست سال جاری در ارتباط با پنج حوزه زیر بود:

۱. دسترسی جهانی به انتشارات^۱
۲. کنترل کتابشناسی جهانی و مارک جهانی^۲
۳. حفاظت و نگهداری^۳
۴. جریان بین‌المللی داده‌ها و ارتباطات دوربرد^۴
۵. پیشرفت کتابداری در جهان سوم^۵

در نشست سال جاری همچنین کارگاه‌ها، میزگردها و کمیته‌های موقت مختلفی در زمینه‌های زیر تشکیل گردید:

۱. کتابخانه‌های پژوهشی عمومی (کتابخانه‌های ملی، دانشگاهی، پارلمانی)
۲. کتابخانه‌های اختصاصی (کتابخانه‌های دولتی، علوم اجتماعی، جغرافیایی، علوم و تکنولوژی، زیست‌شناسی و پزشکی، هنر)
۳. کتابخانه‌هایی که در خدمت عموم هستند (کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های ویژه افراد معلول، کتابخانه‌های کودکان، مدارس، ویژه نابینایان، کتابخانه‌های سیار)
۴. کنترل کتابشناسی (کتابشناسی، فهرست‌نویسی، رده‌بندی و نمایه‌سازی)
۵. مجموعه‌ها و خدمات (فراهم‌آوری، تحویل مدرک، نشریات ادواری، روزنامه‌ها، کتاب‌های نادر و نسخ خطی)
۶. مدیریت و تکنولوژی‌های جدید (حفاظت منابع، ساختمان و تجهیزات کتابخانه،

اطلاعات و تکنولوژی اطلاعات، مواد دیداری و شنیداری، چندرسانه‌ای‌ها، مدیریت و انجمن‌های کتابداری، موارد خاص مرتبط با زمان).

۷. آموزش و پژوهش (آموزش‌های رسمی و ضمن خدمت، نظریه کتابخانه و پژوهش، تاریخ کتابخانه، آموزش کاربران).

۸. فعالیت‌های منطقه‌ای (آفریقا، آسیا و اقیانوسیه، آمریکای لاتین و حوزه کارائیب)

در نشست سال جاری کتابدارانی از ۱۴۰ کشور جهان شرکت داشتند. محل برگزاری نشست‌ها در مرکز همایش‌ها، بلاسترا، واقع در ۱۵ کیلومتری مرکز کپنهاگ بود. این مرکز بین فرودگاه و بخش اصلی شهر قرار داشت و دارای سالن‌ها و اتاق‌های متعددی برای برگزاری نشست‌ها و میزگردها بود. شرکت‌کنندگان با اتوبوس ویژه‌ای که برای رفت و آمد آنها در نظر گرفته شده بود از محل‌های اقامت به این مرکز رفت و آمد می‌کردند. پیش‌کنفرانس‌ها و کمیته‌های تخصصی موقت کار خود را از ۲۹ اوت شروع کردند و گروه اعزامی از کتابخانه ملی از روز ۳۰ اوت در کمیته‌های خاص مربوط به خود حضور و شرکت فعال داشتند. لازم به ذکر است که یکی از پیش‌کنفرانس‌های سال جاری یک هفته قبل و در یکی از شهرهای دانمارک برگزار شد که خانم صدیق بهزادی از کتابخانه ملی در یکی از نشست‌های آن مقاله خود را ارائه کردند. در نشست سال جاری ۹۰ مقاله از کشورهای مختلف ارائه گردید که بخش عمده‌ای از آنها در ۹ جزوه مخصوص ایفلا منتشر گردیده بود. بقیه عناوین نیز توسط اعضای گروه اعزامی از کتابخانه ملی کاملاً جمع‌آوری شده و در دسترس است و در آینده‌ای نزدیک گزیده‌ای از آنها ترجمه و چاپ خواهد شد. در روز شنبه اول سپتامبر ۱۹۹۷ در محل اودیتوریوم اصلی مرکز همایش‌ها شصت و سومین نشست ایفلا با سخنرانی وزیر فرهنگ و رئیس ایفلا آقای رابرت وچ ورث شروع گردید.

عملکرد هیأت اعزامی کتابخانه ملی

هیأت اعزامی از کتابخانه ملی متشکل از ۶ نفر و به سرپرستی معاونت خدمات فنی و عمومی در نشست سال جاری شرکت کرد. هیأت مذکور در تاریخ جمعه ۲۹ اوت رأس ساعت ۹ بعد از ظهر به وقت محلی وارد کپنهاگ گردید و به دلیل اینکه مبالغ مورد نظر برای رزور هتل واریز نگردیده بود در بدو ورود برای محل اسکان دچار مشکل گردید تا بالاخره با پیگیری

سرپرست گروه و همکاری نماینده سفارتخانه شب اول در یک هتل در حومه کپنهاگ و از فردای آن روز در یک هتل به نام "کابین اسکاندیناویا" واقع در بلوار هانس کریستیان آندرسن شهر کپنهاگ مستقر گردید. در سال جاری اکثریت گروه‌های اعزامی از ایران برای پیدا کردن محل اسکان و هتل دچار مشکل بودند. برای دستیابی به مرکز همایش‌های بیلاستر اتویوس‌های ویژه‌ای در هتل‌ها مستقر شده بودند که با خرید یک کارت ۱۰۰ گرونی (۷۰۰۰۰۰ ریال) استفاده از آنها امکان‌پذیر بود. هیأت اعزامی در همین روز پس از ثبت نام و دریافت کیف و برنامه و جزوات و نام‌نویسی برای بازدیدها و تورها و نشست‌های کمیته‌های موقت شرکت کرد. کمیته‌هایی که اعضای هیأت اعزامی از کتابخانه ملی در آن شرکت کردند عبارت بودند از: کتابشناسی، فهرست‌نویسی، رده‌بندی و نمایه‌سازی و کتابخانه‌های ملی. در کمیته‌های مرتبط با کتابخانه‌های ملی که در محل دیگری برگزار شد معاونت خدمات فنی و عمومی کتابخانه ملی به نمایندگی از ریاست کتابخانه ملی شرکت داشتند. در همین نشست خبر ریاست جمهوری آقای خاتمی و اینکه ایشان قبلاً ریاست کتابخانه ملی را به عهده داشته‌اند به اطلاع دیگر رؤسای کتابخانه‌های ملی رسانده شد که موجب استقبال و تعجب و خوشحالی آنها شد.

نگارنده به دلیل علاقه و زمینه‌های مطالعاتی و نشست‌ها، کارگاه‌ها و میزگردهای مرتبط با کنترل کتابشناسی، مدیریت و تکنولوژی اطلاعات و آموزش‌های رسمی و ضمن خدمت کتابداران شرکت فعال داشت. هیأت اعزامی از کتابخانه ملی با حضور فعال و شرکت در تمامی نشست‌ها و کمیته‌های موقت و ارتباط نزدیک با دیگر شرکت‌کنندگان از کشورهای مختلف توانست بیشترین بهره را از این نشست ایفلا کسب نماید.

در همین راستا گروه اعزامی در بخش پوسترها فعالیت مطلوبی داشت و با نصب تصاویر جالبی که از ساختمان جدید کتابخانه ملی در سالن مرکزی همایش‌ها نصب کرده بود توانست تأثیر زیادی بر شرکت‌کنندگان در این بخش داشته باشد. تمامی بازدیدکنندگان از این بخش با علاقه فراوان نسبت به ساخت این کتابخانه عظیم و طرح آنها اظهار تمایل می‌کردند. در واقع در طی چند روز برگزاری نشست‌ها محل نصب پوسترهای کتابخانه ملی پایگاه تجمع شرکت‌کنندگان ایرانی و گروه اعزامی از کتابخانه ملی بود و در چند مورد نیز افراد ایرانی علاقه از دانمارک نیز از این بخش دیدن کردند. توجه به ساختمان جدید کتابخانه ملی به حدی بود که عکاس ویژه نشست ایفلا چندین عکس از این بخش تهیه نموده بود و پس از چاپ در اکران عمومی ویژه عکس‌ها نصب کرده بود. در بخش پوسترها کتابخانه مجلس نیز به معرفی کتابخانه

پرداخته بود و هم چنین پوستری از فعالیت‌های ویژه مرکز اطلاع‌رسانی جهاد نیز ارائه شده بود. در مجموع باید اعتراف کرد که گروه اعزامی از کتابخانه ملی در این زمینه بسیار فعال و مطلوب عمل کرد که جای دارد از خدمات بی‌دریغ و صادقانه خانم شیرین تعاونی قدردانی شود.

بازدیدها و دیگر فعالیت‌ها

در نشست سال جاری گروه اعزامی کتابخانه ملی در چندین بازدید و تور شرکت کردند که اهم آنها عبارتند از:

- بازدید از کتابخانه سلطنتی دانمارک (کتابخانه ملی دانمارک)؛
- بازدید از مرکز خدمات کتابداری؛
- بازدید از مدرسه عالی کتابداری واقع در کپنهاگ؛
- بازدید از شهر و جزیره فون و دیدار از موزه و خانه هانس کریستیان آندرسن؛
- بازدید از مرکز کتابخانه‌های مدارس دانمارک؛
- بازدید از یک کتابخانه مدرسه در شهر کپنهاگ؛
- بازدید از سالن اصلی شهر و پذیرایی و سخنرانی شهرداری و وزیر فرهنگ دانمارک؛
- بازدید از سالن قدیمی شهر کپنهاگ واقع در اوکسی هالن؛
- بازدید از مجموعه و میدان استقرار پادشاه دانمارک و کلیسای قدیمی شهر

از فعالیت‌های جنبی دیگر گروه اعزامی بازدید از نمایشگاهی بود که در محل نشست‌ها برگزار شده بود. در این بازدید علاوه بر آشنایی با سیستم‌های جدید اطلاع‌رسانی و انواع نرم‌افزارها و کاربردهای شبکه اینترنت در کتابخانه‌ها تعداد زیادی بروشور و راهنما و مشخصات کتابخانه‌های ملی چند کشور جمع‌آوری شد. در ضمن در همین نمایشگاه با اقدامات و پیگیری‌های خانم پوری سلطانی علی‌رغم مخالفت‌های شدید مسئولین غرفه اوسی‌ال‌سی یک جلد از آخرین ویرایش رده‌بندی دیویی به صورت نقدی خریداری شد. از دیگر فعالیت‌های گروه اعزامی می‌توان از ارائه دیسک‌نوری کتابشناسی ملی به نمایندگان کشورهای که دارای منابع فارسی یا عربی هستند نام برد که در مجموع با فعالیت‌ها و پیگیری معاونت محترم خدمات فنی و عمومی و نگارنده مجموعاً هفت دیسک‌نوری به نمایندگان کشورهای مرتبط تحویل گردید.

از دیگر فعالیت‌های گروه اعزامی می‌توان از شرکت در رأی‌گیری برای تعیین ریاست جدید ایفلا و کمیته اجرایی نام برد. در طی رأی‌گیری‌های سال جاری خانم کریستین دشامپ از کشور فرانسه با کسب ۸۱۰ رأی به ریاست جدید ایفلا برگزیده شد. لازم به ذکر است که نام‌برده مدیر کتابخانه دانشگاه پاریس و رئیس انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی فرانسه است. در این رأی‌گیری‌ها اعضای کمیته اجرایی نیز انتخاب شدند که به ترتیب کسب آراء عبارتند از:

- کلاس دیتر لهمان با ۹۶۲ رأی

- کی راسروکا با ۸۷۱ رأی

- نانسی جان با ۷۹۳ رأی

- درک لاو با ۷۷۲ رأی

- اکاترینا جینوا با ۷۷۰ رأی

- سون بیکیسن با ۵۵۹ رأی

از دیگر فعالیت‌های گروه اعزامی می‌توان اقدام به گنجاندن خبر ریاست جمهوری آقای خاتمی در نشست اختتامیه بود که با کوشش‌های خانم پوری سلطانی به ثمر رسید و در جلسه اختتامیه این خبر که آقای خاتمی قبلاً رئیس کتابخانه ملی بوده‌اند و اکنون به عنوان ریاست جمهوری برگزیده شده‌اند در ابتدای جلسه قرائت گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بحث و نظر

- در نشست سال جاری بیش از ۱۷ نفر از سازمان‌های مختلف کشور با مأموریت دولتی و شخصی شرکت کرده بودند که از طرف نهادها و سازمان‌هایی مثل کتابخانه ملی، هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، کتابخانه مجلس، دانشگاه علامه طباطبایی، بانک مرکزی، سازمان صدا و سیما، فیزیک نظری، سازمان برنامه و بودجه، مرکز اطلاع‌رسانی جهاد سازندگی و شرکت ملی فولاد ایران در این همایش حضور داشتند. به نظر می‌رسد که برای ایجاد هماهنگی و یکدستی و ارتقاء فعالیت‌های علمی در این نوع نشست‌ها لازم است تا قبل از اعزام به این نشست‌ها یک مرجع هماهنگ‌کننده افراد مذکور را هماهنگ کند تا بتوانند به صورت شاخص‌تری در این نشست‌های بین‌المللی شرکت نمایند. با توجه به اینکه کتابخانه ملی به عنوان بالاترین مرجع تخصصی در زمینه کتابداری ایران می‌تواند عمل کند و در واقع جزو وظایف اصلی و پایه‌ای این نهاد است. بهتر است برای سال‌های آینده کتابخانه ملی هماهنگی

لازم را در ایران و کشورهای برگزارکننده انجام دهد تا گروهی منسجم و فعال از نظر علمی، رفتاری و ملی در این نشست‌ها شرکت داشته باشند.

- برای صدور مجوز مأموریت خارجی به این همایش‌ها بهتر است کتابخانه ملی نقش مشاورتی یا کمیسیون مسافرت‌های خارجی نهاد ریاست جمهوری داشته باشد تا بتواند از حضور افراد غیرکتابدار و غیرمتخصص و ناآشنا به زبان انگلیسی که حتی قادر نیستند نام کتابخانه خود را به انگلیسی ادا کنند جلوگیری شود. در واقع کتابخانه ملی با نقش مشورتی خود می‌تواند از سفرهای تفریحی، تشویقی، بازرگانی و ... افراد غیرمتخصص و غیرکتابدار به نشست‌های ایفلا و مشابه آن جلوگیری کند. در نشست سال جاری در مواری شاهد برخوردها و رفتارها غیراصولی از شرکت‌کنندگان ایرانی بودیم که نه تنها باعث خدشه‌دار شدن هویت و اعتبار جامعه علمی کتابداری ایران می‌شوند بلکه باعث ضربه‌زدن به هویت ملی و اسلامی کشور ما نیز خواهند شد.

- اتصال کتابخانه ملی به شبکه اینترنت یک ضرورت حیاتی است و باید با جدیت این امر پیگیری شود. با پیوستن به این شبکه کتابخانه ملی می‌تواند ارتباطات بین‌المللی خود را توسعه داده و حضور خود را در جامعه بین‌المللی کتابداری بیشتر نماید.

- ایجاد هماهنگی‌های لازم بین کتابخانه ملی و سفارتخانه‌های ایران در کشورهای برگزارکننده برای رزرو هتل و دیگر امکانات یک ضرورت است تا گروه‌های ایرانی ناچار نشوند در بدو ورود و احیاناً روزهای بعد نگران تأمین جا باشند و از پرداختن و شرکت در نشست‌ها محروم شوند.

- کشورهای آسیای میانه به‌ویژه کشورهای فارسی‌زبان مثل تاجیکستان علاقه‌مند هستند تا از نظام کتابداری و کتابخانه‌های ایران پیروی کنند. این امر در ارتباطاتی که با نمایندگی کشورهای مذکور برقرار گردیده کاملاً مشهود و بارز بود به‌ویژه که آنها به شدت علاقه‌مند بودند تا کتابداران خود را برای طی آموزش‌های تکمیلی و جدید به ایران اعزام دادند. در این راستا کتابخانه ملی می‌تواند با توسعه آموزش‌های ضمن خدمت خود نقش بسیار فعال و پویایی در تربیت کتابداران کشورهای آسیای میانه و انتقال فرهنگ ایفا کند. ■